

**De Rol van Significant Others bij de Profielkeuze van Leerlingen:
Opvattingen van Mentoren van Havo en Vwo**

Student: A.T. Dubbelboer (s4310969)

Begeleider: I. J. M. Wichgers

2e beoordelaar: W. Post

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2023

Abstract

This paper discusses tutors' opinions on the role of significant others in high school students' choice of profile in the Netherlands. Selecting a profile is a choice that will have long-term effects, because it affects their chances of pursuing higher education. Teenagers who are still developing the necessary brain functions and coming to terms with their own identities may therefore find it challenging (Slot et al., 2021; Jolles, 2007). Those students' friends, family members and other significant others may have an impact on the careers they choose. For instance, they frequently value their peers' opinions (Jolles, 2007). There has not been any prior research on this subject as to why it matters to do so. Relevant sections of previously conducted interviews from the Flow-vo project have been evaluated in order to examine mentors' perspectives. Included were 23 interviews with mentors in senior general secondary and pre-university education. According to tutors, the results indicate that a high school student's choice of profile may be influenced mostly by their parents, peers, subject teachers, tutors, and school counselors. Each group has different roles with varying sizes and contents. It is advised to additionally include tutors from other educational levels and to compare them to one another in order to gain a more full picture of the roles of significant others in the profile choice of students in the Netherlands.

Keywords: profile choice, significant others, mentors, interview analysis

Leerlingen in het voortgezet onderwijs in Nederland staan voor een belangrijke keuze, namelijk de profielkeuze. Deze studie onderzoekt hoe belangrijke personen in het leven van leerlingen een rol kunnen spelen in de profielkeuze. Eerst wordt uitgelegd hoe de profielkeuze in elkaar zit voor havo- en vwo-leerlingen en waarom dit een moeilijke beslissing kan zijn.

Profielen en profielkeuze

In de derde klas moeten havo- en vwo-leerlingen een profielkeuze maken. Ze kunnen kiezen uit vier profielen: Natuur en Techniek (NT), Natuur en Gezondheid (NG), Economie en

Maatschappij (EM) en Cultuur en Maatschappij (CM). Bij elk profiel horen een aantal verplichte vakken, maar het aanbod van de keuzevakken kan per school verschillen. Daarnaast zijn er een aantal vakken die iedereen moet volgen ongeacht het profiel, zoals Nederlands en lichamelijke opvoeding. Tussen havo en vwo zitten een paar verschillen in deze keuze. Vwo-leerlingen zijn bijvoorbeeld verplicht wiskunde te volgen, terwijl havo-leerlingen er voor kunnen kiezen dit te laten vallen als ze het profiel Cultuur en Maatschappij gaan volgen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021 & Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2022).

Bij de profielkeuze moeten leerlingen nadenken over hun toekomst, deze keuze kan namelijk bepalen of de leerling de gewenste vervolgopleiding mag doen. Zo zijn er studies waarbij je wiskunde B moet hebben gevolgd om toegelaten te worden. Zo'n keuze, die invloed heeft op de toekomst, kan moeilijk zijn als leerlingen op dat moment nog de identiteit aan het ontwikkelen zijn en niet weten wie ze willen worden (Slot et al., 2021). Daarbij zijn bepaalde hersenfuncties van jongeren nog niet volledig ontwikkeld, waardoor het voor hen lastig kan zijn rationele keuzes te maken van een hoger niveau (Jolles, 2007). Het gaat hier om keuzes waarbij ze onder andere gevolgen op de lange termijn mee moeten nemen, zoals de profiel-/vakkenkeuze. Goede begeleiding bij de profielkeuze is dus van belang.

De rol van peers en ouders bij loopbaankeuzes

Voor welke vakken leerlingen kiezen kan bijvoorbeeld gebaseerd zijn op de interesses, competenties, of met het oog op een vervolgopleiding en carrière (Taylor, 2015). Maar voor veel jongeren is het ook belangrijk om bij een groep te horen en zijn meningen van leeftijdsgenoten (*peers*) vaak belangrijk voor ze (Jolles, 2007; Owusu et al., 2021). Volgens Owusu en collega's (2021) kunnen leerlingen interesse in een bepaalde carrière ontwikkelen vanwege de opvattingen van vrienden. Ook zouden *peer groups* een belangrijke rol spelen in de manier waarop jongeren hun vervolgstappen in het onderwijs voorbereiden (Kiuri et al., 2007). Peers zouden dus eveneens een rol kunnen hebben bij het maken van de profielkeuze.

Ook ouders kunnen een rol spelen bij het maken van deze keuze. Zo zouden ouders een belangrijke rol spelen in de loopbaanambities van leerlingen en waarderen leerlingen de goedkeuring van hun ouders over de loopbaankeuzes die ze maken (Owusu et al., 2021). Daarnaast is het trots maken van de ouders volgens Yazilitas en collega's (2017) een reden voor leerlingen met een migratieachtergrond om het NT-profiel te kiezen. Bovendien zou het aantal leerlingen dat zich inschrijft voor het vak natuurkunde hoger liggen onder degenen van wie de ouders verwachten dat zij na het behalen van hun diploma naar de universiteit gaan, vergeleken met leerlingen van wie de ouders deze verwachting niet hebben (Chang et al., 2018).

Ouders en peers zijn beide voorbeelden van significant others. Dit kunnen ook bijvoorbeeld andere familieleden of docenten zijn. Significant others zijn namelijk belangrijke personen in iemands leven en die kunnen verschillen per persoon. Zij kunnen op verschillende manieren een rol spelen in het leven van een jongere. Deze rol is complex. Significant others kunnen bijvoorbeeld verwachtingen hebben, als rolmodel fungeren, druk uitoefenen, steun bieden en een rol spelen in de socialisatie van een jongere.

Significant others in theory of planned behaviour

De rol van significant others komt ook terug in de theory of planned behaviour. Deze theorie bestaat uit een model met drie factoren: *perceived behavioural control*, *subjective norm* en *attitude*. Deze factoren zouden gedrag van mensen kunnen voorspellen en verklaren. De *subjective norm* is de overtuiging van een individu of significant others het gedrag zullen goed- of afkeuren (Taylor, 2015). Omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar deze theorie in de context van het onderwijs, gebruikte Taylor de theory of planned behaviour om vakkenkeuzes van leerlingen te voorspellen en verklaren. Zo zouden de leerlingen in het onderzoek van Taylor (2015) eerder natuurkunde of mediastudies kiezen als ze druk voelen om dit te doen vanuit significant others. Vooral verwachtingen van ouders speelden hierin een grote rol. Het is daarom interessant om deze theorie ook te gebruiken bij het onderzoeken van de rol van significant others bij de profielkeuze.

De rol van mentoren bij de profielkeuze

Er is nog geen onderzoek gedaan naar de vraag wat de rol van significant others in zou kunnen houden bij de profielkeuze. Het achterhalen van de opvattingen van mentoren kan een goede manier zijn om dit onderwerp te onderzoeken. Op het voortgezet onderwijs is de mentor een leraar die de ontwikkeling van zijn leerlingen in de gaten houdt en ze begeleiding en advies biedt (Korpershoek et al., 2022). Bovendien is de mentor volgens Korpershoek en collega's (2022) de contact- en vertrouwenspersoon van de leerlingen waar ze terecht kunnen met persoonlijke of schoolgerichte vragen. In het proces van de profiel-/vakkenkeuze en het volgen van het uiteindelijke profiel is de mentor dan ook betrokken.

Het onderzoeken van de rol van significant others in de profielkeuze volgens mentoren kan van belang zijn omdat decanen, mentoren en docenten een beter beeld krijgen van de rol van significant others en deze kennis eventueel kunnen gebruiken voor het verbeteren van de profielkeuze begeleiding.

Doel- en vraagstelling

Het doel van deze studie is dan ook om meer te weten te komen over de opvattingen van mentoren over de rol van significant others bij de profiel- en vakkenkeuze van leerlingen. Vanwege de haalbaarheid wordt in deze studie toegespitst op de mentoren havo en vwo. In eerdere studies is gebleken dat ouders en peers een rol kunnen spelen in loopbaankeuzes van leerlingen. Daarom wordt in deze studie vooral gefocust op de rollen van ouders en peers. Desalniettemin zullen ook andere significant others die in het onderzoek naar voren komen, worden meegenomen. Daarmee luidt de onderzoeksvraag: *wat zijn de opvattingen van mentoren van havo en vwo over de rol van significant others bij de profielkeuze van leerlingen?*

Methode

Er is een kwalitatief onderzoek gedaan om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag. Hiervoor zijn semi-gestructureerde interviews met mentoren van havo en vwo geanalyseerd.

Participanten

De participanten in dit onderzoek hebben deelgenomen aan het flow-vo onderzoeksproject. Onderzoekers van het flow-vo onderzoeksproject hebben de deelnemers geworven aan de hand van convenience sampling. Dit is een vorm van sampling die niet random is, waarbij de participanten geworven worden op een manier die voor de onderzoeker gemakkelijk is (Etikan et al., 2016). In dit geval is contact opgenomen met veel scholen, waarbij ook gebruik is gemaakt van kennissen van de onderzoekers in het voortgezet onderwijs. Vervolgens zijn meer scholen betrokken geraakt door middel van de sneeuwbal methode. Ook dit is een vorm van sampling die niet random is. Hierbij zorgen participanten ervoor dat meer participanten worden geworven, ze worden bijvoorbeeld gevraagd om andere potentiële participanten te noemen (Faugier, 1997). Uiteindelijk hebben zeventig mentoren en decanen uit veertien Nederlandse VO-scholen deelgenomen. Voor dit onderzoek zijn alleen de interviews geselecteerd van mentoren havo en vwo waar de relevante vragen in worden gesteld. Dit zijn interviews van tien mentoren havo en dertien mentoren vwo van tien verschillende scholen. Dit aantal is haalbaar voor deze studie.

Procedure

De interviews zijn tussen januari 2019 en september 2020 afgenomen door de onderzoekers van het flow-vo onderzoeksproject. De interviews zijn op de scholen, een enkele is via videobellen afgenomen vanwege corona. Voorafgaand aan de interviews hebben de deelnemers een informatiebrief gekregen waarin stond uitgelegd wat de doelen van het onderzoek zijn en dat de resultaten anoniem blijven, ook hebben ze allemaal een toestemmingsformulier ingevuld. Bovendien werden de deelnemers ervan op de hoogte gesteld dat ze zich op elk moment konden terugtrekken zonder opgave van reden en zonder

consequenties. De ethische commissie van de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen heeft het onderzoek goedgekeurd.

Instrument

Er zijn semi-gestructureerde interviews gehouden. Er is gewerkt met een interviewleidraad. Een aantal vragen werd standaard gevraagd, bijvoorbeeld of de deelnemer wat wil vertellen over de vier profielen. Het interview was semi-gestructureerd, dus de inhoud van de interviews is verschillend en hangt af van het verloop ervan. Omdat significant others van belang zouden kunnen zijn in de profielkeuze van leerlingen (Chang et al., 2018; Jolles, 2007; Kiuri et al., 2007; Owusu et al., 2021; Yazilitas et al., 2017), zijn bijna alle mentoren gevraagd naar de invloed van verschillende mensen bij de profielkeuze. Deze vraag is, samen met andere delen van interviews die hier op ingaan, gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Analyse

De audio-opnamen van de interviews zijn getranscribeerd door de onderzoekers van het flow-vo-onderzoeksproject. De transcripten zijn opgeslagen in de beveiligde Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen.

De interviewtranscripten zijn open gecodeerd in Atlas.ti (App versie) door middel van een thematische analyse (Braun & Clarke, 2006). Eerst is één transcript doorgelezen om een beeld te vormen, waarna deze is gecodeerd. Vervolgens is stap één van de Constant Comparative Method (Braun & Clarke, 2006) uitgevoerd: het vergelijken binnen een interview. Aan de hand van het gecodeerde transcript is een codeboom opgesteld die is toegepast bij het coderen van de overige transcripten. Tijdens het coderen van de overige transcripten is de codeboom aangepast en aangevuld waar nodig. Na het coderen van alle transcripten is stap twee van de Constant Comparative Method (Braun & Clarke, 2006) uitgevoerd: het vergelijken van meerdere interviews binnen eenzelfde groep van mensen die eenzelfde ervaring delen. Uiteindelijk is hierdoor een definitieve codeboom ontstaan met zeven hoofdcodes. Een voorbeeld van een

gevonden hoofdcode is *de rol van ouders*, met subcodes als *grootte* en *status*. De volledige codebomen zijn terug te vinden in bijlagen A en B.

De codes, eenheden van betekenis, zijn vaak zo groot als het antwoord van de participant. Op deze manier zijn de codes niet te klein om de kans op fragmentatie te verminderen. (Elo et al., 2014) Om deze niet te groot te maken, zijn eventuele lange voorbeelden in verhaalvorm weggelaten uit de codes. Deze manier van coderen vergroot de geloofwaardigheid (Elo et al., 2014). De analyse is door één onderzoeker uitgevoerd, dit verkleint de trustworthiness omdat het kan leiden tot een verkeerde interpretatie van de resultaten (Elo et al., 2014)

Resultaten

De resultaten zijn gebaseerd op de opvattingen van 23 mentoren. De soorten significant others die het meest voorkwamen in de interviews met de mentoren zijn de ouders, peers, mentoren, decanen, vakdocenten en andere familieleden dan ouders. Deze worden hier besproken.

Ouders

Op de vraag wie volgens hen invloed heeft op de profielkeuze, antwoordden 21 mentoren dat de ouders van leerlingen een rol spelen in de profielkeuze. Negen mentoren hebben de rol van ouders bovenaan gezet, zo noemden vier mentoren deze rol het grootst, twee mentoren noemden dit het meest basaal, één mentor noemde deze rol het belangrijkste en twee mentoren zei dat de ouders de meeste invloed hebben.

Ook hebben vier mentoren de rol van ouders op de tweede plek gezet, waarvan één mentor het gezin in zijn totaal belangrijk noemde, één mentor was van mening dat de ouders veel invloed hebben, één mentor zette de ouders en peers samen op de tweede plek (zie *peers*) en één mentor vertelde “dat ouders ook nog wel een belangrijke rol hebben, dat dat ook wel niet onderschat moet worden want die gaan best wel met ze in gesprek thuis. Die spreekt de leerling veel vaker, die kent de leerling veel beter” (mentor vwo, school 12B). Een andere mentor

benoemde dat ouders zeker een stem hebben. Ook vertelden vijf mentoren dat ‘thuis’ - ouders, broers en zussen - invloed heeft op de profielkeuze (zie *andere familieleden*).

Volgens één mentor spelen ouders soms een rol en twee mentoren benoemen dat ouders van invloed zijn op de profielkeuze, maar lichten dit niet verder toe.

Twee mentoren vertelden over het belang van de status voor de ouders. “Ouders willen heel graag dat hun kind heel hoog presteert. Dus hoe hoger hoe beter, daar gaat het om. Uh... toch een beetje richting die, die natuurprofielen. Ja. Als je het over de status hebt” (mentor havo, school 10).

Peers

Achttien mentoren hebben de rol van peers in de profielkeuze benoemd. Volgens twee mentoren hebben vrienden de meeste invloed, één van deze twee mentoren zette de vrienden samen met de vakdocenten bovenaan (zie *vakdocenten*). Volgens de andere mentor luisteren leerlingen op die leeftijd het meest naar hun vrienden, bovendien willen ze soms hetzelfde kiezen zodat ze bij elkaar in de klas komen. Zes andere mentoren hebben dit ook verteld.

Ik denk dat er ook heel wat gekozen wordt op sociale motieven. [...] Ja, ik denk dat dat [bij elkaar in de klas willen] zeker een rol speelt. Ik denk dat vriendinnetjes, ja dat gaat vast wel een rol spelen. Bij de één absoluut meer dan bij de ander, hè. Maar speelt wel een rol denk ik. (Mentor 1, school 3A)

Twee mentoren hebben peers samen met ouders op de tweede plek gezet (zie *ouders*). Ook is één mentor van mening dat vrienden een belangrijke rol spelen. Een andere mentor vertelt dat vrienden en klasgenoten wel degelijk invloed op elkaar hebben, maar vraagt zich af hoe groot die invloed is.

Mijn indruk is dat leerlingen over het algemeen toch echt wel kiezen wat zij graag willen. Of laat ik het zo zeggen, dat ze echt wel hun eigen keuze maken. Uh... Dus... ja, natuurlijk word je beïnvloed door alles wat je ziet en hoort om je heen. Maar uh... volgens mij is er geen kind dat zegt, ik kies dit profiel omdat mijn vriend het kiest. Gelukkig. Dus ik denk eigenlijk dat vrienden wat lager op de ladder staan. (Mentor gymnasium, school 10)

Volgens drie andere mentoren is de rol van peers klein en niet zo belangrijk. Één van deze mentoren vertelt dat leerlingen nu meer bewuste keuzes maken dan vroeger door de vele vormen van voorlichting. Een tweede mentor vertelt dat het doel om als vrienden bij elkaar in de klas te komen geen zwaarwegend argument is, bijvoorbeeld omdat leerlingen bij vakken als Nederlands en Engels bij elkaar in de klas kunnen komen, ongeacht het profiel. Bovendien zouden ze nog samen pauze kunnen houden.

Ook zijn er twee mentoren die benoemen dat vrienden, klasgenoten en peers vanuit de sportomgeving invloed hebben op de profielkeuze. Dit lichten ze niet verder toe.

Mentoren

Zeventien mentoren hebben de rol van mentoren in de profielkeuze benoemd. Één van deze mentoren ziet de rol van mentoren als de belangrijkste. Volgens deze mentor is de rol van mentoren begeleidend. Zes andere mentoren hebben dit ook verteld. “Mentor in de zin van, ja je hebt die gesprekjes, dus die denkt mee en die is er op de momenten dat het nodig is” (mentor havo, school 10). Verder hebben vier mentoren benoemd dat de rol van de mentor informatief is en één mentor noemt de rol adviserend.

Twee mentoren hebben de rol van mentoren, samen met de vakdocenten en decanen, op de tweede plek gezet (zie *vakdocenten* en *decanen*). Daarnaast is er één mentor die benoemt dat de mentor en de decaan de enige zou zijn die over het algemeen invloed heeft, wie verder invloed heeft en op welke manier verschilt per leerling (zie *decanen*). “Ik denk eigenlijk de enige van wie je kunt zeggen dat die in het algemeen waarschijnlijk wel redelijk invloed heeft, mentor

en decaan zijn” (mentor atheneum, school 10). Een andere mentor benoemt dat de mentor een rol speelt door de gesprekken die de mentor voert met leerlingen.

Één mentor heeft de rol van mentoren op de derde plek gezet. In dit geval was dat de eennalaatste plek, boven de decanen. Ook zien twee mentoren de rol van mentoren, samen met de decanen, als de kleinste rol (zie *decanen*). Één van deze twee mentoren geeft als reden dat de mentoren minder tijd doorbrengen met de leerling dan bijvoorbeeld ouders of vakdocenten. Volgens één mentor spelen mentoren wel een rol, maar is die rol niet cruciaal en twee mentoren hebben verteld dat de mentor invloed heeft, maar dit is niet verder toegelicht.

Decanen

Zeventien mentoren hebben benoemd dat decanen een rol spelen in de profielkeuze van leerlingen. Drie mentoren hebben de rol van decanen, samen met mentoren en vakdocenten, op de tweede plek gezet (zie *mentoren* en *vakdocenten*). Volgens één mentor zijn de mentoren en decanen de enige die op alle leerlingen redelijk invloed hebben, wie verder een rol speelt zou verschillen per leerling (zie *mentoren*). Één mentor is van mening dat de decaan niet zoveel invloed heeft, want “de decaan zien ze al helemaal nooit” (mentor gymnasium, school 9). Vier mentoren zetten de rol van decanen onderaan, waarvan twee mentoren van mening zijn dat deze plek wordt gedeeld met mentoren. Verder is er één mentor die benoemt dat de decaan een rol speelt, maar licht dit niet verder toe.

Volgens zeven mentoren zijn decanen belangrijk voor de leerlingen die een gesprek willen voeren. Één mentor vertelt dat de rol van de decaan daarom op de achtergrond is en vier van deze mentoren zijn van mening dat de decaan vooral een rol speelt voor de leerlingen die twifelen.

Nou daar bij de decaan kom je als je heel erg twijfelt en dan zit je vaak al op iets wat te maken heeft met een bepaald beroep of interesse, of totaal niet. Ik denk dat daar nog wel,

dat die wel van invloed is. Vooral op diegenen die twijfelen dat zij heel veel doorslag heeft. Dan is dat toch: de decaan heeft dat gezegd. (Mentor vwo, school 12B)

Verder vertelden drie mentoren dat decanen vooral belangrijk zijn voor informatievoorziening. Volgens één mentor heeft de decaan een adviserende rol.

Vakdocenten

Vijftien mentoren hebben de rol van vakdocenten in de profielkeuze genoemd. Één mentor heeft de rol van vakdocenten samen met peers bovenaan gezet (zie *peers*). Vier mentoren hebben de rol van vakdocenten op de tweede plaats gezet. Volgens twee van deze mentoren wordt die plek gedeeld met de mentoren en decanen (zie *mentoren* en *decanen*).

Elf mentoren vertelden dat vakdocenten een rol spelen in de manier waarop leerlingen een vak ervaren en daarmee zouden ze de vakkenkeuze beïnvloeden. Zo zouden leerlingen een vak sneller kiezen als ze het vak leuk vinden, als de vakdocent goed kan uitleggen of bijvoorbeeld als ze een klik hebben met de vakdocent.

Sowieso altijd afhankelijk van of leraren in de derde klas het vak een beetje aantrekkelijk weten neer te zetten. Want eigenlijk maakt het toch, als een vak een leuke indruk maakt, dan zijn leerlingen uiteraard meer geneigd het te kiezen. (Mentor atheneum, school 10)

Volgens twee van de mentoren kan de rol van vakdocenten hierdoor bepalend zijn. Twee andere mentoren gaven aan dat de rol van vakdocenten groot is door de manier waarop leerlingen het vak ervaren.

Verder vertelden twee mentoren dat vakdocenten invloed kunnen hebben door het geven van de vakgerichte adviezen. Daarnaast gaf één mentor aan dat vakdocenten leerlingen kunnen stimuleren om het vak te kiezen dat zij geven, door ze positieve feedback te geven. Of ze kunnen leerlingen juist demotiveren door te laten merken dat ze geen vertrouwen hebben in de leerling.

Andere familieleden

Acht mentoren benoemen dat andere familieleden dan ouders een rol spelen in de profielkeuze. Volgens vijf mentoren speelt de familie thuis een rol, drie van deze mentoren zijn van mening dat thuis veel invloed heeft en één van deze mentoren vertelt dat leerlingen vaak de bevestiging van thuis zoeken. De andere mentor heeft de rol van familie thuis niet verder toegelicht.

Volgens drie mentoren is de familie van invloed doordat ze ervaringen delen. Één van deze mentoren benoemt dat het delen van werkervaring door familie een rol speelt en twee mentoren benoemen dat oudere broers en zussen die dezelfde keuze hebben moeten maken hun ervaringen delen.

Vijf mentoren benoemen dat de familie eromheen een rol speelt. Hiermee worden directe familieleden als broers, zussen, ooms, tantes, opa's en oma's bedoeld. Ouders horen hier niet bij, die zijn apart hiervan genoemd. Één van deze mentoren is van mening dat de familie eromheen een grote rol speelt, één mentor vertelt dat de familie eromheen belangrijk is en een andere mentor is van mening dat familie een belangrijke rol speelt, omdat ze de leerling vaker zien en beter kennen.

Discussie

In dit onderzoek is onderzocht wat de opvattingen van mentoren van havo en vwo zijn over de rol van significant others in de profielkeuze van leerlingen. Uit de resultaten kan worden opgemaakt dat de ouders van leerlingen het meest zijn genoemd door mentoren als personen die een rol zouden spelen in de profielkeuze. Bijna alle mentoren vonden dat ouders een rol spelen. Van de mentoren die de omvang van de rol hebben toegelicht, zien dertien mentoren de rol van ouders als een grote rol (synoniemen voor groot en een eerste of tweede plek zijn in de discussie samengevoegd) en ziet één mentor de rol van ouders als een kleine rol (synoniemen voor klein en een derde of laatste plek zijn in de discussie samengevoegd). Op basis van deze bevindingen zouden we dus kunnen zeggen dat de ouders een redelijk grote rol spelen volgens de mentoren.

Dit komt overeen met eerdere studies die suggereren dat ouders een belangrijke rol zouden spelen in de loopbaanambities van leerlingen (Owusu et al., 2021). In twee interviews kwam het belang van de status voor de ouders naar voren, volgens deze mentoren willen ouders dat hun kind hoog presteert. Dit zou kunnen betekenen dat volgens twee mentoren de rol van ouders het hebben van verwachtingen omvat. Dit staat in lijn met de verklaring vanuit de theory of planned behaviour dat leerlingen eerder natuurkunde of mediastudies kiezen als ze druk voelen in de vorm van de verwachtingen van hun ouders (Taylor, 2015).

Na de ouders zijn de peers het vaakst genoemd, door een ruime meerderheid. Hier zijn de meningen over de omvang van de rol wat meer verdeeld. Van de acht mentoren die de omvang hebben beschreven, is volgens vijf mentoren de rol van peers groot. Ook als we het hebben over de vraag of leerlingen dezelfde vakken of hetzelfde profiel kiezen als vrienden zodat ze bij elkaar in de klas komen, zien we enigszins tegengestelde antwoorden. Van de negen mentoren die hier op in zijn gegaan, hebben zeven mentoren het idee dat dit wel gebeurt. Op basis van deze bevindingen zouden we kunnen zeggen dat peers volgens mentoren een rol spelen. Dit komt overeen met bevindingen uit eerdere studies die suggereren dat peers een rol kunnen spelen in de loopbaankeuzes van leerlingen (Jolles, 2007; Owusu et al., 2021; Kiuri et al., 2007).

Als derde zijn de mentoren en decanen het vaakst genoemd, ook door een ruime meerderheid. Evenveel mentoren hebben de rol van mentoren groot als klein genoemd. Bijna evenveel mentoren hebben de rol van decanen groot (vijf) als klein (vier) genoemd. Een mogelijke reden voor de gelijke getallen zou kunnen zijn dat de mentoren en decanen in de antwoorden van de interviews vaak samen werden genoemd. Ook de inhoud van beide rollen komt redelijk overeen. Mentoren zouden vooral een begeleidende en informerende rol hebben. Decanen zouden ook een informatieve rol hebben en vooral onderdeel zijn van de begeleiding met de gesprekken die op aanvraag van de leerling worden gevoerd. We zouden daarom kunnen zeggen dat mentoren en decanen enigszins een rol spelen in de profielkeuze volgens mentoren.

Deze rol zou voornamelijk begeleidend zijn. Het is wel van belang om in acht te nemen dat mentoren hier ook over hun eigen rol praten. Dit zou de resultaten namelijk kunnen hebben beïnvloed.

Vakdocenten zijn de volgende in het rijtje, de meerderheid van de mentoren is van mening dat vakdocenten een rol spelen. Volgens alle zeven mentoren die de omvang van de rol van vakdocenten hebben beschreven, is de rol groot. De meeste mentoren die van mening zijn dat vakdocenten een rol spelen, hebben het idee dat leerlingen een vak sneller kiezen als ze het ervaren als een leuk vak waarin bijvoorbeeld goed wordt uitgelegd en er een klik is met de vakdocent. Vakdocenten zouden volgens mentoren dus invloed kunnen hebben op de vakkenkeuze. We zouden dus kunnen zeggen dat vakdocenten volgens mentoren een redelijk grote kunnen spelen in de profielkeuze, dit zou zich vooral uiten in de manier waarop de docenten hun vak aanbieden. Dit zou kunnen betekenen dat leerlingen een vak niet kiezen, omdat ze er geen goede ervaring mee hebben.

Andere familieleden dan ouders zijn het minst vaak genoemd door mentoren, ook met een minderheid. Vooral broers en zussen kwamen naar voren, vaak samen met ouders. We zouden daarom kunnen zeggen dat broers en zussen volgens mentoren af en toe een rol kunnen spelen.

Een aantal keer hebben de mentoren de leerling zelf op de eerste plek gezet als het gaat om de grootste rol in de profielkeuze van de leerlingen. In dit onderzoek richten we ons niet op de rol van de leerling zelf, maar op de rollen van anderen die mogelijk invloed hebben op de opvattingen van leerlingen. Daarom is dit niet meegenomen in de bevindingen. Het heeft mogelijk wel de resultaten beïnvloed.

In de analyse zou de interpretatie van de onderzoeker tot vertekende resultaten hebben kunnen leiden, omdat de analyse door één onderzoeker is gedaan. Daarom wordt het aanbevolen om minstens twee onderzoekers te laten analyseren in onderzoek waar kwalitatieve inhoudsanalyses worden gebruikt, zodat ze elkaars resultaten kunnen vergelijken (Hak, 2004).

Het thema van deze studie is voor het eerst onderzocht, wat zorgt voor nieuwe bevindingen waarop verder geborduurd kan worden in vervolgonderzoek. Echter, om praktische redenen zijn in deze studie alleen de opvattingen van mentoren van havo en vwo meegenomen. Bovendien zijn deze niet met elkaar vergeleken. Om een completer beeld te krijgen van de rollen van significant others in de profielkeuze van leerlingen in Nederland wordt aanbevolen om ook mentoren van de andere niveaus mee te nemen en te vergelijken met elkaar. In vervolgonderzoek kan ook meer worden ingegaan op de inhoud van de rol van significant others, bijvoorbeeld door hier meer over te vragen tijdens interviews.

Deze studie is alleen in Nederland uitgevoerd. De Nederlandse cultuur, normen en waarden zouden invloed kunnen hebben op de bevindingen. Hierdoor zijn de bevindingen niet direct op andere landen toepasbaar. Voor vervolgonderzoek kan het daarom interessant zijn om een soortgelijk onderzoek in andere landen uit te voeren.

Voor vakdocenten, mentoren, decanen en schoolbestuur kan het van belang zijn om zich bewust te worden van de verschillende rollen van significant others in de profielkeuze van leerlingen. Scholen kunnen bijvoorbeeld inspelen op het kiezen van dezelfde vakken of hetzelfde profiel als vrienden door leerlingen. Zo kwam in een aantal interviews naar voren dat er op school een voorstelling werd gehouden over groepsdruk, andere peer invloeden en de gevolgen hiervan. Dit soort voorstellingen zijn goede voorbeelden van ideeën die een bijdrage zouden kunnen leveren aan een meer doordachte keuze van de leerling die losstaat van de keuzes en opvattingen van vrienden. De eerstvolgende les of mentorbijeenkomst zouden vakdocenten of mentoren de voorstelling kunnen bespreken en peilen wat de houding van leerlingen is ten opzichte van de opvattingen van vrienden, waarna individuele gesprekken met een mentor of decaan over dit onderwerp worden aangeboden als dit nodig lijkt te zijn.

Ulrich en collega's (2018) hebben in Duitsland de rol van ouders bij loopbaankeuzes onderzocht en vonden dat de rol van ouders groter is dan die van vakdocenten en loopbaanadviseurs. Volgens Domene en collega's (2006) geven leerlingen in het voortgezet

onderwijs de voorkeur aan loopbaanbegeleiding van familieleden. Beide studies zijn in lijn met onze bevindingen die suggereren dat ouders volgens mentoren een grote rol zouden kunnen spelen in de profielkeuze van leerlingen, groter dan de rol van mentoren en decanen. Volgens Ulrich en collega's (2018) is het zinvol dat de ouders worden betrokken bij de loopbaanbegeleiding, ouders zouden leerlingen dan beter kunnen helpen bij het maken van de keuze. In dezelfde studie wordt aangekaart dat er rekening moet worden gehouden met de verschillende gezinssituaties waarin leerlingen zich bevinden. Het betrekken van de ouders bij de loopbaanbegeleiding zou vooral voor leerlingen. Mentoren en decanen worden daarom aanbevolen om de ouders te betrekken bij het proces van de profielkeuze. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van informatieve bijeenkomsten of het geven van workshops waarin duidelijk wordt hoe de leerlingen op school worden begeleid, zodat ouders beschikken over de juiste kennis om de leerlingen verder te helpen. Deze bijeenkomsten of workshops kunnen worden aangepast op de behoeften van de ouders, zo zou er voor ouders die de Nederlandse taal niet goed spreken flyers in andere talen kunnen worden uitgedeeld.

Referentielijst

- Braun, V., and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2): 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Chang, H., Kohler, J., Ard, J., & Mathis, C. (2018). Examining Reasons behind High School Students' Decisions to Enroll in Physics Courses. *Universal Journal of Educational Research*. <https://doi.org/10.13189/ujer.2018.061113>
- Domene, J. F., Shapka, J. D., & Keating, D. P. (2006). Educational and Career-related Help-seeking in High School: An Exploration of Students' Choices. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 40(3), 145–159.

- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis. *SAGE Open*, 4(1), 215824401452263. <https://doi.org/10.1177/2158244014522633>
- Etikan, I., Musa, S. I., & Alkassim, R. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>
- Faugier, J., & Sargeant, M. (1997). Sampling hard to reach populations. *Journal of Advanced Nursing*, 26(4), 790–797. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1997.00371.x>
- Hak, T. (2004). Waarnemingsmethoden in kwalitatief onderzoek. *Huisarts En Wetenschap*, 47(11), 205–212. <https://doi.org/10.1007/bf03083720>
- Jolles, J. (2007, maart). Neurocognitieve ontwikkeling en adolescentie: enkele implicaties voor het onderwijs. *Onderwijsinnovatie*, 9(1), 30–32.
- Kiuru, N., Aunola, K., Vuori, J., & Nurmi, J. (2007). The Role of Peer Groups in Adolescents' Educational Expectations and Adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(8), 995–1009. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9118-6>
- Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., & Hermans, A. (2022). *Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur*. GION onderwijs/onderzoek.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 3 september). *Hoe zit het vwo in elkaar?* Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2022, 1 augustus). *Hoe zit de havo in elkaar?* Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord>

[/hoe-zit-de-havo-in-elkaar](#)

- Owusu, M., Owusu, A., Fiorgbor, E. T., & Atakora, J. (2021). Career Aspiration of Students: The Influence of Peers, Teachers and Parents. *Journal of education, society and behavioural science*, 67–79. <https://doi.org/10.9734/jesbs/2021/v34i230306>
- Slot, E. M., Bronkhorst, L. H., Akkerman, S. F., & Wubbels, T. (2021). Vocational Interest Profiles in Secondary School: Accounting for Multiplicity and Exploring Associations with Future-Oriented Choices. *Journal of Educational Psychology*, 113(5), 1059–1071.
- Taylor, R. M. (2015). Using the theory of planned behaviour to understand students' subject choices in post-compulsory education. *Research papers in education*, 30(2), 214–231. <https://doi.org/10.1080/02671522.2014.880732>
- Ulrich, A. K., Frey, A., & Ruppert, J. (2018). The Role of Parents in Young People's Career Choices in Germany. *Psychology*, 09(08), 2194–2206. <https://doi.org/10.4236/psych.2018.98125>
- Yazilitas, D., Saharso, S., De Vries, G., & Svensson, J. S. (2017). The postmodern perfectionist, the pragmatic hedonist and the materialist maximalist: understanding high school students' profile choices towards or away from mathematics, science and technology (MST) fields in the Netherlands. *Gender and Education*, 29(7), 831–849. <https://doi.org/10.1080/09540253.2016.1166185>

Bijlage A

Concept codeboom

Opvattingen van mentoren over de rol van significant others bij de profielkeuze

- Rol van ouders
- Rol van familieleden
 - Ervaring van oudere broers/zussen
- Rol van andere leerlingen
 - Ervaring van bovenbouwleerlingen
- Rol van vrienden
 - Zelfde kiezen
- Rol van vakdocenten
 - Ervaring vak
- Rol van mentoren/decanen

Bijlage B

Definitieve codeboom

Opvattingen van mentoren over de rol van significant others bij de profielkeuze

- Rol van andere familieleden
 - Grootte
 - Thuis
 - Gesprekken
 - Bevestiging
 - Spreken de leerling vaker
 - Kennen de leerling beter
 - Ervaringen oudere broers/zussen
 - Werk van familieleden
- Rol van de ouders
 - Grootte
 - Gesprekken
 - Spreken de leerling vaker
 - Kennen de leerling beter
 - Werk van de ouders
 - Belangen
 - Status
 - Werkgelegenheid
 - Breed kiezen
 - Verschilt per leerling
- Rol van peers
 - Grootte
 - Hetzelfde kiezen
 - Ervaringen van bovenbouwleerlingen
 - Verschilt per leerling
- Rol van decanen
 - Grootte
 - Droomloopbaan
 - Invloed op twijfelaars

- Informatief/formeel
- Op de achtergrond
- Rol van vakdocenten
 - Grootte
 - Adviserend
 - Informatief
 - Stimulerend
 - Invloed op vakkenkeuze
 - Klik met vakdocent
 - Goede uitleg
 - Leuk vak
- Rol van mentoren
 - Grootte
 - Informatief/objectief
 - Begeleidend
 - Adviserend

